
Kristina GERGETA SOTONČIĆ

NALAZ ANTIČKE RURALNE ARHITEKTURE U KARIGADORU

FINDS OF ANTIQUE RURAL ARCHITECTURE IN KARIGADOR

Kristina Gergeta Sotončić
Arheo TiM d.o.o., Pula, Hrvatska
kgergeta@gmail.com

Kristina Gergeta Sotončić
Arheo TiM d.o.o., Pula, Croatia
kgergeta@gmail.com

UDK 663.3/.7:904>(497.571Novigrad)“652“
Prethodno priopćenje - novitates
Primljeno: 17. 2. 2020.
Odobreno: 20. 2. 2020.

UDC 663.3/.7:904>(497.571Novigrad)“652“
Preliminary report - Novitates
Received: February 17, 2020
Approved: February 20, 2020

U veljači 2019. na području k. č. 1944/306 i dijelu k. č. 1944/282 k. o. Brtonigla, u naselju Karigador sjeverno od Novigrada proveden je arheološki nadzor tijekom radova na izgradnji stambenog objekta. Otkriveni su dijelovi antičke ruralne arhitekture čiji su ostatci nekada bili vidljivi duž obale u sjevernom dijelu uvale Dajla. Prikupljeni su brojni ulomci antičke građevinske keramike i pršljenovi, te ulomci keramike grube fature. U ovome radu naglasak je na otkrivenim dijelovima arhitekture i na izdvojenom pokretnom materijalu.

Archaeological supervision was performed in February of 2019 in the area of cadastral plot no. 1944/306 and a part of cadastral plot no. 1944/282 (Cadastral Municipality of Brtonigla) in the settlement of Karigador to the north of Novigrad, in the course of construction works for the erection of a residential building. Sections of antique rural architecture were discovered, the broader remains of which were once visible along the shore in the north end of the Dajla cove. Numerous fragments of antique CBM (ceramic building material), spindle whorls, and potsherds of coarse fabric were recovered. This paper focuses on the discovered architecture and select artefacts.

KLJUČNE RIJEČI: Karigador; sjeverozapadna obala Istre; arheološki nadzor; antika; ruralna arhitektura

KEY WORDS: Karigador; northwest coast of Istria; archaeological supervision; antiquity; rural architecture

UVOD

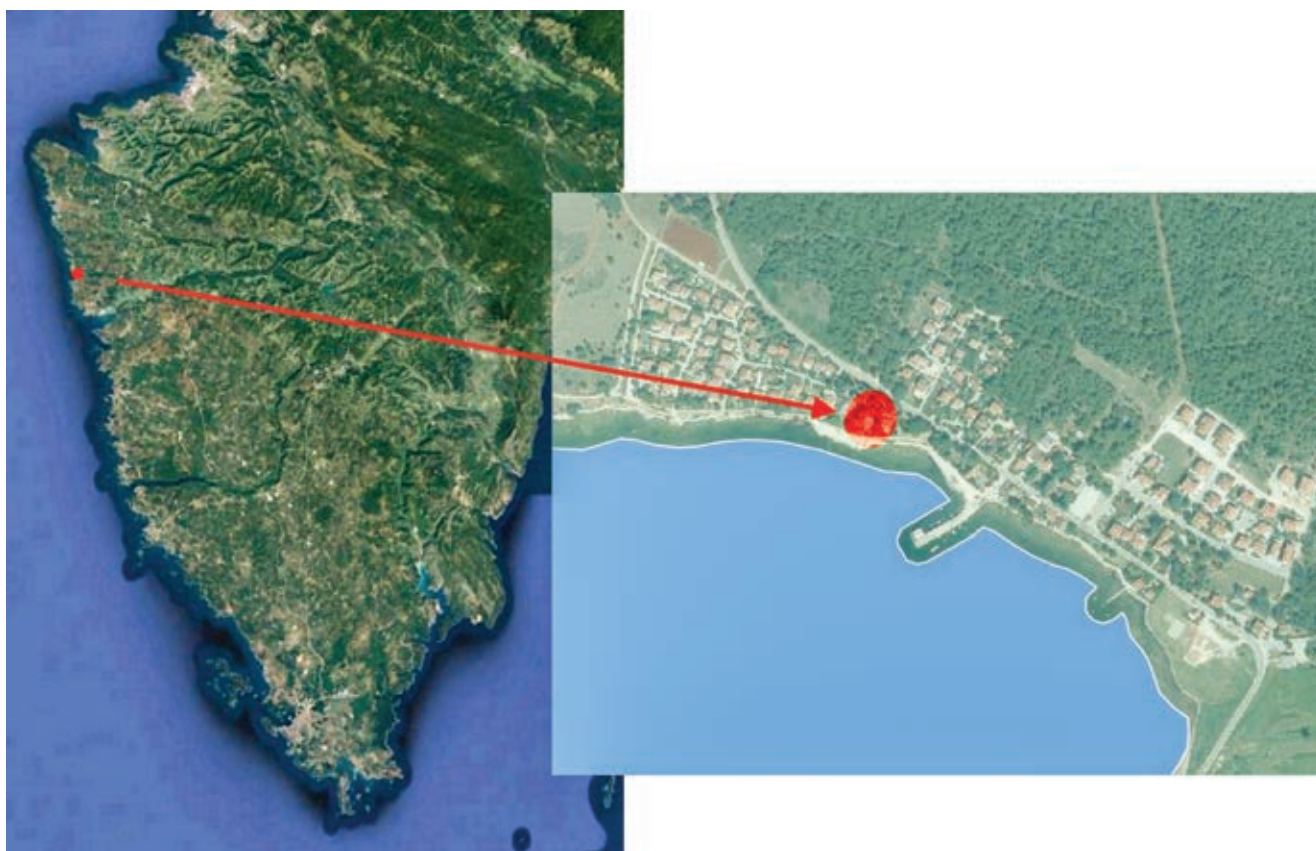
Tijekom veljače 2019. za potrebe izgradnje stambene građevine i prateće infrastrukture proveden je arheološki nadzor na području k. č. 1944/306 i dijelu k. č. 1944/282 k. o. Brtonigla u naselju Karigador. Naselje Karigador proteže se duž sjeverne obale uvale Dajla, uz županijsku cestu Novigrad – Umag i jedino je naselje na području Općine Brtonigla smješteno uz obalu mora.

Arheološki lokaliteti duž sjeverozapadne obale Istre zabilježeni su u stručnoj literaturi kroz opise vidljivih arhitektonskih ostataka i pokretnih nalaza koji su evidentirani terenskim pregledima, što danas predstavlja nemjerljiv podatak za ubiciranje lokaliteta na područjima na kojima je izgradnja (planirana i ne) izbrisala gotovo svaki njihov trag. Podatke o lokalitetu duž same obale mora u naselju Karigador ne nalazimo u Gnirsovu i u Kandlerovu prikazu antičke arhitekture na području Istre, ali ga u svojim radovima navode Puschi i Degrassi (Benussi 1927–1928, 258; Degrassi 1957, 54). Ostatci arheološkog lokaliteta na području naselja Karigador evidentirani su prilikom terenskih

INTRODUCTION

Archaeological supervision was performed in February of 2019 in the area of cadastral plot no. 1944/306 and a part of cadastral plot no. 1944/282 in the Cadastral Municipality of Brtonigla, in the settlement of Karigador, as required by construction works for the erection of a residential building and accompanying infrastructure. The settlement of Karigador runs along the northern shore of Dajla cove, along the Novigrad-Umag county road, and is the only settlement in the Municipality of Brtonigla situated directly on the seaside.

Archaeological sites along the northwest coast of Istria have been discussed in the specialist literature through descriptions of visible remains of architecture and artefacts registered in the course of field surveys. These data are now indispensable in the ubication (precise location) of sites in areas where construction activity (planned or otherwise) has erased almost all traces. We do not find data on the area running along the shoreline in the settlement of Karigador in the work published by Gnirs and Kandler that treat the antique architecture in Istria, but it is mentioned in

Sl. 1 Ortofoto snimak Istre s označenim položajem istraženog dijela lokaliteta u Karigadoru (izradila: K. Gergeta Sotončić).
Fig. 1 Orthophoto image of Istria County with indicated position of the investigated area at the Karigador site (by: K. Gergeta Sotončić).

pregleda koje su tijekom 1960-ih godina izvršili tadašnji kustosi Arheološkog muzeja Istra u Puli Š. Mlakar, B. Marušić i B. Bačić. Oni prenose podatke o strukturama i pokretnim nalazima koji su vidljivi uz obalu mora, o nalazima koji su otkrivani prilikom izgradnje vikendica na položaju zapadno od gata, te o onima koji su izlazili na vidjelo prilikom obrađivanja zemljišta u dijelu naselja nedaleko od obale. Spominju podne mozaike, bazu za prešu, ulomke građevinske keramike, sitne nalaze, ali i nalaz profiliranog kamenog ulomka s natpisnim poljem (Bačić, Marušić, Mlakar 1966, 2; Marušić, Mlakar 1965, 1-2; Marušić, Mlakar 1966, 1; Marušić, Mlakar 1967, 2). Dijelovi zidova antičke datacije bili su vidljivi uz obalu još tijekom 1980-ih godina (Matijašić 1987b, 88).

Sl. 2 Ostatci antičkih zidova zabilježeni 1980-ih godina uz obalu mora, u naselju Karigador (preuzeto iz: Matijašić 1987b, 88).

Fig. 2 The remains of antique walls as recorded in the 1980s near the shoreline in the settlement of Karigador (from: Matijašić 1987b, 88).

Iako navedenim, prije svega arhitektonskim dijelovima ruralne arhitekture, danas na terenu gotovo da nema traga, zahvaljujući podacima koji su prikupljeni navedenim terenskim pregledima u novije je vrijeme na području naselja bilo moguće ubicirati položaj arheološkog lokaliteta koji se odnosi na prethodno evidentirane dijelove arhitekture, a što su predmetni arheološki radovi (iako prostorno vrlo ograničeni) i potvrdili. Izgradnjom obalne linije duž čitavog poteza naselja gotovo su u potpunosti izbrisani tragovi antičke arhitekture. Očuvani su tek pojedinačni, vrlo erodirani dijelovi zidova. Ipak, po čitavoj je obali, zahvaljujući djelovanju morskih struja, moguće prikupiti ulomke keramike (posuđa, pršljenova, amfora) antičke datacije.

the work of Puschi and Degrassi (Benussi 1927-1928, 258; Degrassi 1957, 54). Archaeological remains in the area of the settlement of Karigador were recorded in the course of field surveys performed in the 1960s by then curators with the Archaeological Museum of Istria Š. Mlakar, B. Marušić and B. Bačić. They recorded data on structures and artefacts visible along the shoreline, on artefacts discovered during the erection of vacation homes at sites to the west of the pier, and on those uncovered in the course of agricultural cultivation work in a part of the settlement relatively proximate to the shoreline. They mention mosaic pavements, the base of a press, fragments of CBM (ceramic building material), artefacts, and the find of a moulded stone fragment with an inscription field (Bačić, Marušić, Mlakar 1966, 2; Marušić, Mlakar 1965, 1-2; Marušić, Mlakar 1966, 1; Marušić, Mlakar 1967, 2). Portions of walls dated to the antique period were still visible along the shore in the 1980s (Matijašić 1987b, 88).

And while there are now practically no extant traces in the terrain of the above-mentioned finds, in particular the portions of rural architecture, the data collected in the course of the cited field surveys have led to recent success in the precise location of archaeological sites in the settlement, corresponding with the previously recorded portions of architecture, which the relevant archaeological works (although spatially very limited) have confirmed. Construction works along the entire length of the coast running along this settlement have almost entirely destroyed all traces of antique architecture. Only highly eroded and sporadic portions of walls have been

Sl. 3 Ostatci zidova koji su vidljivi uz recentne ogradne zidove prema obali, nedaleko od područja koji je bio predmet arheološkog nadzora (fotografija: K. Gergeta Sotončić).

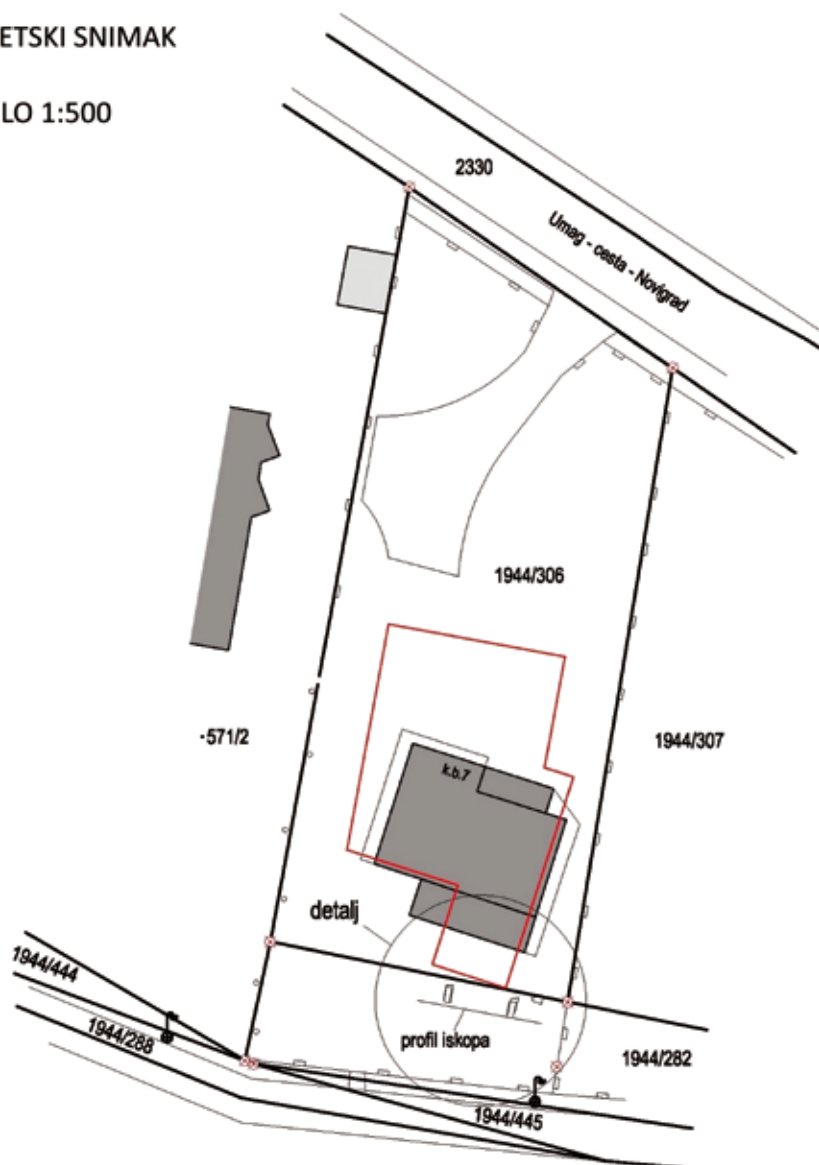
Fig. 3 The remains of walls visible alongside recent barrier walls facing the shore, near the area investigated in the course of the archaeological supervision (photo by: K. Gergeta Sotončić).

Veći dio Istre pripojen je Italiji slijedom administrativne reorganizacije koju je proveo car August u drugoj polovici, odnosno pred kraj 1. stoljeća pr. Kr. Tada je granica Italije s rijeke Rižane (*Formio*) premještena na rijeku Rašu (*Arsia*). Istra i venetsko područje pripale su italskoj regiji s brojčanom oznakom deset (*Regio Decima*) (Bulić 2014, 26–27). Područje sjeverozapadne Istre, čiju južnu granicu i danas kao i tada čini rijeka Mirna (*Ningus*), pravno je i administrativno pripadalo koloniji *Tergeste* (Trst). Na ovome području nema tragova centurijacije i ono nije doživjelo sustavnu kolonizaciju, što je omogućilo stvaranje većih zemljišnih posjeda tipa latifundija (Matijašić 1987b, 92–93). Formiranje zgrade ili arhitektonskog sklopa u sjevernom dijelu uvale Dajle ne čudi s obzirom na njezin povoljan geografski položaj, što karakterizira i ostale evidentirane (i danas dijelom istražene) lokalitete s ostacima antičke arhitekture na potezu Novigrad – Savudrija. U pravilu, gotovo je u svakoj većoj uvali duž navedenog dijela istarske obale ubiciran lokalitet s antičkom ruralnom arhitekturom. Od jasno vidljivih ostataka arhitekture izdvajamo položaje Mareda i Karpinjan sjeverno od Novigrada, položaje kraj samostanskog sklopa u Dajli, na rtu Malin, na području naselja Lovrečica i Sv. Ivan Kornetski, naselje Sv. Pelegrin gdje su ostatci arhitekture prekriveni podzidavanjem obale, položaj Kravlji rt južno od Umaga, na rtu Paklena (ili punta Pegolotta) u dijelu uvale sjeverno od grada Umaga, na rtu Kaldaniji, na položaju Katoro–rt Tiola, Sv. Margarita, u naseljima Zambratiji i Bašaniji, te u Savudriji (Matijašić 1987b, 84). Jednako je bitan faktor postojanje većih plodnih površina u zaleđu te dobra povezanost kopnenim, a posebice morskim putevima koji su korišteni u puno većoj mjeri. Na rtu južno od istraženih ostataka ruralne arhitekture u naselju Karigador otkriven je lukobran koji je omogućavao pristajanje na samom rtu (Koncani Uhač 2018, 260–262). Trgovina je, ponajprije morskim putem, iz istarskih kolonija bila usmjerena ka glavnom centru regije, Akvileji, a od tamo kopnenim putovima dalje prema Podunavlju (Reciji, Noriku, Panoniji), ali i gradovima na Apeninskom poluotoku. Sve je to omogućavalo kvalitetan život i boravak na vizualno vrlo atraktivnom području na samoj obali mora.

Područje naselja Karigador do danas nije bilo predmet sustavnog arheološkog istraživanja. Područje predmetnog arheološkog nadzora smješteno je 150 metara zapadno od postojećeg gata za vezivanje brodica, uz samu obalu mora, a proteže se do županijske ceste Novigrad – Umag. Arheološki nadzor odvijao se na površini od gotovo 995 m².

preserved. Antique period sherds (pottery, spindle whorls, amphorae) can, however, be found along the length of the coast due to the action of marine currents.

Most of the Istrian peninsula was annexed to Roman Italia in the administrative reorganisation enacted under the emperor Augustus in the second half/late first century BCE. The reorganisation saw the border of Roman Italia shifted from the Rižana (*Formio*) River to the Raša (*Arsia*) River. Istria and Venetia were thus included in the Italian region designated by the number ten (*Regio Decima*) (Bulić 2014, 26–27). The northwest of Istria, the southern limit of which was then and remains now the Mirna (*Ningus*) River, was under the authority and administration of the colony at Tergeste (modern Trieste). There are no traces of centuriation in this area and it did not see systematic colonisation, which allowed for the creation of large landed estates of the latifundium type (Matijašić 1987b, 92–93). The formation of buildings or architectural complexes in the north end of the Dajla cove is not surprising given its favourable geographical position, also characteristic of other recorded (and now partially investigated) sites with remains of antique architecture in the area from Novigrad to Savudrija. Almost every major inlet along this section of the Istrian coast has a situated site of antique rural architecture. Among the clearly visible remains of architecture we can point to the Mareda and Karpinjan sites to the north of Novigrad, a site near the monastic complex in Dajla, on the Malin promontory, in the area of the settlement of Lovrečica, at the Sveti Ivan Kornetski site, the settlement of Sveti Pelegrin where the remains of architecture have been covered by coastal walls, the Kravlji Rt site to the south of Umag, at the Paklena promontory (*punta Pegolotta*) at the part of the inlet to the north of Umag, at the Kaldanija promontory, the Katoro/Rt Tiola site, at Sveta Margarita, in the Zambratija and Bašanija settlements, and in Savudrija (Matijašić 1987b, 84). An equally important factor is the presence of extensive arable areas in the hinterland and good lines of communication with land and, in particular, maritime routes, which were exploited to a significantly greater extent. A breakwater was discovered at the promontory to the south of the investigated remains of rural architecture in the settlement of Karigador that allowed watercraft to dock at the promontory (Koncani Uhač 2018, 260–262). The primarily seaborne commerce out of the Istrian colonies was directed towards Aquileia, the chief hub of the region, and from there by land routes towards the Danube River basin (Raetia, Noricum, Pannonia), and to cities in the Apenine peninsula. It all provided for a good standard of living and residence in a visually very attractive coastal setting.

GEODETSKI SNIMAK**MJERILO 1:500**

Sl. 4 Geodetski snimak s položajem utvrđenih arheoloških struktura u odnosu na uklonjeni objekt i predviđenu izgradnju (izradio: Stilver Milić, mag. ing. geod. et geoinf., GEO STIL d.o.o., Novigrad).

Fig. 4 Geodetic survey indicating the positions of identified archaeological structures as they relate to the demolished recent structure and the planned construction (by: Stilver Milić, mag. ing. geod. et geoinf., GEO STIL d.o.o., Novigrad).

ARHITEKTURA

Arheološki nadzor započeo je odmah po uklanjanju konstrukcije prvobitne građevine i njoj pripadajućeg spremišta. Iskop je započeo u dijelu k. č. 1944/306 k. o. Brtonigla, bliže obali, na način da su najprije iskopani prostori za predviđeni bazen i podrum građevine, budući da je priprema tih prostora iziskivala najdublji iskop – predviđenih 2,30 m dubine. Prostor planiranog bazena označen je kao sektor 1, dok je prostor podruma planirane stambene građevine označen kao sektor 2.

The area of the settlement of Karigador has not to date been the subject of systematic archaeological investigation (excavation). The area of the archaeological supervision discussed here is situated 150 metres to the west of the existing pier at which small watercraft are berthed, in the immediate proximity of the shoreline, and runs to the Novigrad-Umag county road. The archaeological supervision encompassed an area of almost 995 square metres.

Arheološki nalazi i strukture koje se prema tipologiji mogu interpretirati kao dijelovi antičke ruralne arhitekture otkriveni su prilikom radova na iskopu prostora bazena novoplanirane građevine, na području k. č. 1944/282 k. o. Brtonigla. Radovi su u tom dijelu izvedeni isključivo ručno radi zaštite i kvalitetnog definiranja nalaza.

Sl. 5 Pogled na južni dio čestice pri otkrivanju arheoloških struktura (fotografija: K. Gergeta Sotončić).

Fig. 5 View of the south end of the land plot in the course of the uncovering of the archaeological structures (photo by: K. Gergeta Sotončić).

Prvi utvrđeni sloj unutar sektora 1 predstavlja masna zemlja crvenica (SJ 1) s velikim kamenim blokovima, većom količinom antičke građevinske keramike (tegula i imbreksa), keramičkog posuđa, te nešto školjkaša. Navedeni se sloj javlja neprekinuto čitavom dubinom iskopa, do matične stijene, te je interpretiran kao sloj urušenja.

Sl. 6 Dio brojnih ulomaka građevinske keramike otkrivenih tijekom iskopa (fotografija: K. Gergeta Sotončić).

Fig. 6 Some of the numerous fragments of ceramic building material (CBM) recovered in the course of excavation (photo by: K. Gergeta Sotončić).

Iskop za potrebe izgradnje bazena iziskivao je minimalno proširenje unutar prostora k. č. 1944/282, što je omogućilo otkrivanje zidanih struktura. Naime,

ARCHITECTURE

Archaeological supervision began immediately upon the removal of the structure of the existing building and the attendant storeroom. The excavation began in the part of cadastral plot no. 1944/306 (Cadastral Municipality of Brtonigla) closer to the shoreline, such that the first areas to be excavated, given that they required the deepest excavation, were those for the planned pool and basement of the building, with a planned depth of 2.30 metres. The area of the planned pool was designated Sector 1, while the basement of the planned residential building was designated Sector 2.

Archaeological finds and structures that can by their typology be interpreted as portions of antique rural architecture were identified during the excavation work in the area of the pool of the planned new building on cadastral plot no. 1944/282. Works in this area were performed exclusively by hand in order to protect and properly identify finds.

The first identified layer in Sector 1 is comprised of unctuous red soil (SU1) with large stone blocks, a significant quantity of antique CBM (tegulae and imbrices), ceramic ware, and a number of bivalves. This layer runs through the full depth of the excavation, to the bedrock, and has been interpreted as a collapse layer.

The excavation work for the construction of a pool required minimal spread within the area of cadastral plot no. 1944/282, which allowed for the discovery of masonry structures. The removal, namely, of the layer of red soil in part of the cited cadastral plot revealed a structure (SU2); a wall of lower build quality comprised of coarsely dressed stone blocks of unequal dimensions and unequal finish, interspersed with sporadic fragments of tegulae and bricks and bonded with white mortar, preserved only in traces. "Cakes" of plaster with a thickness of about one centimetre are preserved along the outer side surfaces of the wall. The discovered wall runs northwest to southeast and is located outside the planned borders of the pool. It has been identified to a length of only 1.5 metres. The width of the wall varies from 46 to 50 cm, and has been preserved to a height of 33 cm. The greatest absolute elevation of the wall is 2.43 metres. The wall has a foundation footing comprised of a single course of stone (at most nine centimetres high) laid directly atop the bedrock (SU3). The lowest absolute elevation of the foundation footing is 2.19 metres. In part of cadastral plot no. 1944/282, the bedrock already appears at a depth of some 60 centimetres. The northwest to southeast alignment of walls, deviating from the cardinal

skidanjem sloja crvene zemlje u dijelu navedene čestice definirana je struktura (SJ 2) – zid lošije kvalitete zidanja, građen od grubo obrađenih kamenih blokova, nejednakih dimenzija i neujednačene obrade, između kojih su, mjestimično, ubačeni ulomci tegula i opeke, povezani žbukom bijele boje koja je sačuvana samo u tragovima. „Krpice“ žbuke debljine oko 1 cm mjestimice

Sl. 7 Pogled na SJ 2 (fotografija: K. Gergeta Sotončić).
Fig. 7 View of SU2 (photo by: K. Gergeta Sotončić).

su sačuvane i duž vanjskih bočnih ploha zida. Otkriveni zid proteže se u smjeru sjeverozapad – jugoistok, te je smješten izvan granica planiranog bazena. Definiran je u dužini od svega 1,5 metar. Širina zida varira od 46 do 50 cm, a sačuvan je u visini od 33 cm. Najviša apsolutna visina zida je 2,43 m. Zid ima temeljnu stopu koju čini samo jedan red kamena (u visini od najviše 9 cm), a koja je položena izravno na matičnoj stijeni (SJ 3). Najniža

directions, was standard practice in the architecture of the Roman period, and was used in the erection of buildings taking into account the impact of wind, air currents, solar irradiance and humidity (Vitr. *De Arch.* 1, 6, 4–8). An accumulation of ceramic spindle whorls was discovered along the northeast edge of wall SU2, just above the bedrock.

Sl. 8 Izgled zapadnog lica zida SJ 2 (fotografija: K. Gergeta Sotončić).
Fig. 8 The west face of wall SU2 (photo by: K. Gergeta Sotončić).

Sl. 9 Pogled na SJ 4 (fotografija: K. Gergeta Sotončić).
Fig. 9 View of SU4 (photo by: K. Gergeta Sotončić).

apsolutna visina temeljne stope je 2,19 m. U dijelu k. č. 1944/282 matična stijena javlja se već na dubini od 60–ak cm. Orijentacija zida u smjeru sjeverozapad – jugoistok, odnosno s otklonom u odnosu na glavne strane svijeta, pravilo je u arhitekturi rimskoga doba, a primjenjivalo se prilikom formiranja zgrada uzimajući u obzir utjecaje vjetra i strujanje zraka, te utjecaje sunca i vlage (Vitr. *De Arch.* 1, 6, 4–8). Uz sam sjeveroistočni rub zida SJ 2, neposredno iznad matične stijene otkrivena je nakupina keramičkih pršljenova.

Zapadno od SJ 2 otkriven je njemu istovjetan zid (SJ 4), koji je također orijentiran u smjeru sjeverozapad – jugoistok i temeljen na matičnoj stijeni. Širina zida iznosi 47 cm, otkriven je u dužini od 1,30 m, a sačuvan je u visini od najviše 30 cm. Zid nema temeljnu stopu.

Sl. 11 Pogled na istražene SJ 2 i SJ 4 (fotografija: K. Gergeta Sotončić).

Fig. 11 View of investigated units SU2 and SU4 (photo by: K. Gergeta Sotončić).

A similar wall (SU4) was discovered to the west of SU2, also aligned northwest to southeast and set on the bedrock. This wall is 47 cm wide, with a discovered length of 1.30 metres, preserved to a maximum height of 30 cm. This wall lacks a foundation footing. An iron nail discovered in the wall has a round cross-section and a flat round head. A thin layer of mortar was observed above the bedrock and immediately adjacent to the west portion of wall SU4. It was not rammed and is therefore likely not the remains of a flooring.

Sl. 10 Izgled istočnog lica zida SJ 4 (fotografija: K. Gergeta Sotončić).

Fig. 10 The east face of wall SU4 (photo by: K. Gergeta Sotončić).

The width of the wall portions designated SU2 and SU4 exhibit minimal deviation from the standard widths of walls in Roman civil architecture of 45 and 60 cm, i.e. one and a half and two Roman feet, which we see at preserved architectural remains along the entire coast (Suić 2003, 182).

Two large, flat stone tablets (SU5) were discovered in the layer of red soil (SU1) at a position between wall SU2 and the east profile of the excavation in plot no. 1944/282, beneath which was a two- to three-centimetre-deep accumulation of sea snails. The tablets were found at an absolute elevation of 2.62 metres, and the accumulation of snails at an absolute elevation of 2.53 metres. The lack of bones and artefacts rules out the initial speculation of the possible find of a grave.

A portion of a structure (SU6) was discovered in the southeast profile in Sector 1 at an absolute elevation of 2.67 metres, running eastward, outside of the planned construction zone (i.e. into a part of cadastral plot no. 1944/282, which was not the subject of these works). This may be a wall, which could only be confirmed by the expansion of the excavation into a part of the neighbouring land plot, under other ownership. The structure was found in a collapsed state. It was built of irregular stone blocks with sporadic traces of mortar.

U zidu je otkriven željezni čavao okrugloga profila i plosnate okrugle glave. Neposredno uz zapadni dio zida SJ 4 uočen je tanji sloj žbuke položene iznad matične stijene. Žbuka nije bila nabijena pa pretpostavljamo da se ne radi o ostacima podnice.

Širina zidova oznake SJ 2 i SJ 4 minimalno odstupa od standardne širine zidova u rimskoj civilnoj arhitekturi, koja iznosi 45 cm i 60 cm, odnosno 1,5 i 2 rimske stope, a koja se susreće na očuvanim arhitektonskim ostacima duž čitave obale (Suić 2003, 182).

Unutar sloja crvene zemlje (SJ 1), na poziciji između zida SJ 2 i istočnog profila iskopa čestice 1944/282 otkrivene su dvije veće, plosnate kamene ploče (SJ 5) ispod kojih je bila nakupina morskih puževa u debljini od 2 do 3 cm. Ploče su zatečene na apsolutnoj visini od 2,62 m, a nakupina puževa na 2,53 m. Izostanak kostiju i pokretnih nalaza isključila je prvotnu pretpostavku o nalazu groba.

U jugoistočnom profilu unutar sektora 1, na apsolutnoj visini od 2,67 m otkriven je dio strukture (SJ 6) koja se proteže dalje prema istoku, izvan predviđene zone izgradnje (odnosno na dio k. č. 1944/282 koji nije predmet radova). Moguće je da se radi o zidu, što bi potvrdilo tek proširenje iskopa prema dijelu čestice u tuđem vlasništvu. Struktura je zatečena u ruševnom stanju. Građena je od nepravilnih kamenih blokova s neznatnim tragovima morta.

Po završetku istraživanja otkrivene strukture prekrivene su geotekstilom, nasute zemljom iz iskopa te zaštićene drvenom oplatom kako ne bi došlo do njihova oštećenja prilikom daljnjih građevinskih radova na planiranoj zgradi.

Sl. 12 Pogled na istočni profil iskopa sa SJ 6 (fotografija: K. Gergeta Sotončić).

Fig. 12 View of the east profile of the excavation with SU6 (photo by: K. Gergeta Sotončić).

Sl. 13 Zaštita istraženih struktura (fotografija: K. Gergeta Sotončić).

Fig. 13 The protection of the investigated structures (photo by: K. Gergeta Sotončić).

Sl. 14 Nasipavanje istraženih dijelova arhitekture radi njihove dodatne zaštite (fotografija: K. Gergeta Sotončić).

Fig. 14 Backfilling the investigated portions of the architecture to provide additional protection (photo by: K. Gergeta Sotončić).

Radovi su nastavljani na području sektora 1 – bazena, i sektora 2 – podrumске etaže glavne građevine, na k. č. 1944/306 k. o. Brtonigla. Dubina iskopa za trakaste temelje zgrade iznosila je 60 cm. Uočeno je da je matična stijena sve plića prema sjevernom dijelu čestice. Tijekom radova u navedenom dijelu čestice nisu uočene nikakve arheološke strukture ili pokretni arheološki nalazi.

Otkrivene strukture, orijentacije sjeverozapad – jugoistok, predstavljaju segment nosivih zidova građevine koja se prostire na puno većoj površini. Stratigrafska jedinica br. 6 vjerojatno predstavlja ostatak sjevernog perimetralnog zida koji zatvara niz prostorija koje se protežu dalje u smjeru obale. Navedena se stratigrafska jedinica zasigurno pruža u smjeru susjedne k. č. 1944/307 k. o. Brtonigla, odnosno njezina južnog dijela uz rub s k. č. 1944/282 k. o. Brtonigla. Evidentirani zidovi – stratigrafske jedinice br. 2 i 4, pružaju se dalje u preostalom dijelu predmetne k. č. 1944/282 k. o. Brtonigla. Njihovi dijelovi na samoj obali mora nisu vidljivi radi betonizacije obale. Dijelovi zidova jednake orijentacije mogu se očekivati na preostalom dijelu navedene čestice, idući prema zapadu, odnosno u dijelu čestice koja nije bila predmet iskopa.

POKRETNİ NALAZI

Neistraženost evidentiranih arhitektonskih ostataka na području naselja Karigador do danas nije omogućavala njihovo poblize datiranje. Kao okvir za nastanak antičke ruralne arhitekture na širem području sjeverozapadne Istre uzima se razdoblje od druge polovice 1. stoljeća pr. Kr.; doba planske romanizacije i naseljavanja Italika na području Istre, do 1. – 2. stoljeća n. e.; vremena kada je izgradnja dosegla najviši stupanj razvoja.

Na istraženom području otkrivena je velika količina ulomaka građevinske keramike – tegula i imbreksa. Među njima izdvajamo jedini otkriveni primjerak tegule s jasno čitljivim radioničkim pečatom *Q-ARRI*, udubljenih slova i bez kartuše. Keramika žute boje upućuje na radionicu s područja akvilejskog agera, o čijem kronološkom okviru proizvodnje nema podataka. Osim na području Akvileje i Istre, ovaj je radionički pečat bio raširen u Konkordiji i u Picenu na istočnoj obali Apeninskog poluotoka (Matijašić 1987a, 520). Do danas su u stručnoj literaturi s područja naselja Karigador zabilježeni primjerci tegula s radioničkim pečatom *Q Clodi Ambrosi* (Kvinta Klodija Ambrozija) (Matijašić 1987b, 88), koji je također s područja akvilejskog agera, ali je znatno rašireniji. Osim na području Istre, gdje je zabilježena velika količina tegula s ovim radioničkim

Upon completion of the investigative works the discovered structures were covered with geotextile, backfilled with the excavated soil and covered with a wooden shuttering to protect them from possible damage in the further course of construction work on the planned building.

Work continued in the area of Sector 1 (the pool) and Sector 2 (the basement level of the main building) on cadastral plot no. 1944/306 (Cadastral Municipality of Brtonigla). The depth of the excavation for the building's strip foundation was 60 centimetres. It was observed that the bedrock was shallower as excavation progressed to the north end of the land plot. No archaeological structures or artefacts were observed in the course of works in this portion of the land plot.

The discovered structures, aligned northwest to southeast, are a segment of the load-bearing walls of a building that covered a much larger area. Stratigraphic unit no. 6 constitutes the remains of the north perimeter wall that enclosed a number of rooms that run on in the direction of the shore. We can confidently assert that this stratigraphic unit runs in the direction of the neighbouring cadastral plot no. 1944/307 (also Cadastral Municipality of Brtonigla), i.e. its southern end along the perimeter facing cadastral plot no. 1944/282. The recorded walls, SU2 and SU4, run on into the remainder of the area of cadastral plot no. 1944/282. Portions of the walls on the shorefront are no longer visible on account of the modern concrete waterfront structures. Portions of the walls of the same alignment are to be expected in the remainder of the cited land plot, running westward, i.e. into a part of the land plot that was not encompassed by these excavation works.

ARTEFACTS

The fact that there has been no full archaeological investigation to date means that no approximate dating can be confidently proposed for previously observed architectural remains in the area of the settlement of Karigador. The period hypothesised for the formation of antique rural architecture in the broader area of northwest Istria is that beginning in the second half of the first century BCE. This was the period of planned Romanisation and colonisation by Italic peoples in Istria up to the first/second century CE, which saw the zenith of building development.

A significant quantity of CBM fragments, tegulae and imbrices, were found in the area under investigation. Among these we can single out the sole recovered

pečatom, prisutan je u Emiliji Romanji, Picenu, na području današnje Dalmacije (u okolici Zadra, Salone, Narone, Cavtata), u Bosni i Hercegovini, u Albaniji (na području današnjeg Lješša) i u Crnoj Gori (na području nekadašnje Duklje) (Mlakar 1979, 36). Ovaj se radionički pečat od strane različitih autora različito datira; od sredine 1. do početka 2. stoljeća (Zlatunić 2010, 33), čak uz prijedlog o ranijoj dataciji, te u kasno 1. i početak 2. stoljeća. Njegova se upotreba, odnosno ponovno korištenje, prati sve do kasne antike (Juras, Jurković Pešić 2016, 42).

Sl. 15 Ulomak tegule s radioničkim pečatom Q·ARRI (fotografija: K. Gergeta Sotončić).

Fig. 15 Sherd of a tegula bearing the maker's mark Q·ARRI (photo by: K. Gergeta Sotončić).

Unutar SJ 1 izdvajamo nalaz dijelova amfore (dijelovi oboda i vrata) koji su evidentirani u rubnom dijelu iskopa, u krajnjem jugoistočnom profilu k. č. 1944/282 k. o. Brtonigla, na 1 metar udaljenosti od južnog profila iskopa, na dubini od svega 30 cm od zatečene hodne površine. Dijelovi blago zaobljenog oboda koji je u gornjem dijelu blago zakošen prema van i kraćeg vrata s očuvanim dijelom ručke upućuju na tipologiju amfora Dressel 6B, čiji se počeci proizvodnje datiraju oko sredine 1. stoljeća pr. Kr. (Starac 2006, 91). Varijante amfora Dressel 6B proizvodile su se sve do kraja 3. ili početka 4. stoljeća n. e. (Starac 2006, 91). Prvenstveno su korištene za prijevoz ulja. Proizvodile su se u Istri i u Dalmaciji, a pretpostavlja se i na području sjeverne Italije (u Trstu,

specimen of a tegula with a clearly legible maker's mark reading: Q·ARRI, with impressed lettering and lacking a cartouche. The yellow colour of the ceramic points to a workshop in the Aquileian ager for which we do not have data on the chronological period of manufacturing activity. Besides in the area of Aquileia and Istria, this maker's mark was also widespread in Concordia and Picena on the eastern shores of the Apennine peninsula (Matijašić 1987a, 520). There have been previous mentions in the specialist literature citing specimens of tegulae from the area of the settlement of Karigador bearing the maker's mark Q Clodi Ambrosi (Quint Clodius Ambrosius) (Matijašić 1987b, 88), also from the area of the Aquileian ager but significantly more widespread. Besides in Istria, where a significant number of tegulae bearing this maker's mark have been documented, we also see it in Emilia-Romagna, Picena, in the present-day Dalmatia region (the area around Zadar, Salona, Narona, Cavtat), in Bosnia-Herzegovina, in Albania (in the area of present-day Lezhë), and in Montenegro (in the area of former Doclea) (Mlakar 1979, 36). This maker's mark has been variously dated in the literature: from the mid-first to early second century (Zlatunić 2010, 33), including proposed earlier dates, and the late first and early second century. We see its use, and re-use, through to the late antiquity (Juras, Jurković Pešić 2016, 42).

In SU1 we can single out the find of fragments of amphorae (portions of the rim and neck), documented in the perimetral area of the excavation, at the far southeastern profile of cadastral plot no. 1944/282, one metre from the south profile of the excavation, at a depth of only 30 cm from the current occupational surface as found. Portions of a gently rounded rim, slightly everted in its upper area, and of a short neck with a preserved portion of the handle, point to the typology of Dressel 6B amphorae, the early manufacture of which has been dated to around the mid-first century BCE (Starac 2006, 91). Variants of the Dressel 6B amphora were manufactured up to the late third or early fourth century CE (Starac 2006, 91). They were used primarily for the transport of oil. They were produced in Istria and Dalmatia and, it has been posited, in the north of Roman Italia (Trieste, Verona and Padua). Amphorae of this type manufactured in Istrian workshops were exported across the area between the Adriatic Sea, the Alps and the Danube River: in Cisalpine Gaul, Noricum and Pannonia, while they are less frequent in Hispania (Matijašić 1998, 379-380; Starac 2006, 91-92).

Among the metal finds we can single out a portion of a "high profile" (*kräftig profilierte*) bronze fibula of Almgren's group IV. High profile fibulae developed out of the late La Tène Almgren 65 fibula and are dated to the period

Veroni i Padovi). Amfore ovoga tipa koje su proizvedene u istarskim radionicama izvozile su se na područje između Jadrana, Alpa i Dunava; u Galiju Cisalpinu, Norik i Panoniju, a manje su česte u Hispaniji (Matijašić 1998, 379–380; Starac 2006, 91–92).

Sl. 16 Ulomci amfore (fotografija: K. Gergeta Sotončić).
Fig. 16 Amphorae sherds (photo by: K. Gergeta Sotončić).

Od metalnih nalaza izdvajamo dio snažno profilirane brončane fibule koja pripada grupi Almgren IV. Snažno profilirane fibule razvile su se iz kasnolatenskog oblika fibula Almgren 65, a datiraju se od početka 1. do sredine 3. stoljeća (Ivčević 2009, 94). Fibula je otkrivena unutar sloja crvene zemlje u dijelu između zida SJ 2 i strukture SJ 6, na apsolutnoj visini od 2,23 m. Izrađena je lijevanjem. Spirala fibule ima sačuvano ukupno pet navoja (četiri s jedne i dio jednog navoja s druge strane opruge) te dio vanjske tetive. Iznad tetive je zaštitna pločica, na sredini luka je kuglasto zadebljanje, a noga završava dugmetastim ukrasom. Držać igle je oštećen, ali je, prema očuvanim dijelovima, najvjerojatnije bio četvrtastog oblika. Nedostaje igla. Dužina fibule je 5,2 cm, a njezina je širina 1,5 cm. Izgledom se može svrstati u podtip snažno profiliranih fibula koje se datiraju u drugu polovicu 1. stoljeća. Ova je tipologija fibula brojna u južnom dijelu provincije Panonije, a zastupljena je i na području provincije Dalmacije i u Daciji, a manje na području Norika (Ivčević 2009, 95).

U sloju crvenice (SJ 1) koji prekriva SJ 6, na apsolutnoj visini od 2,62 m, otkriven je brončani prsten koji tvori jednostavni glatki obruč čija je vanjska ploha blago

from the beginning of the first through to the mid-third century (Ivčević 2009, 94). The fibula was discovered in the layer of red soil in the area between wall SU2 and structure SU6, at an absolute elevation of 2.23 metres. It is mould-cast. The spiral of the fibula has a total of five preserved spring windings (coils) (four to one side and one to the other), and a part of the outer cord. Above the cord is a protective plate, at the centre of the bow there is a spherical thickening, and the foot terminates with a bulb ornament. The catch plate is damaged but from the preserved portion we see that it was most likely rectangular in form. The pin has not been preserved. The fibula has a length of 5.2 cm and a width of 1.5 cm. By its appearance we can attribute it to the sub-type of high profile fibulae dated to the second half of the first century. This fibula type is frequent in the south of the Pannonian province, is also found in the area of the Roman provinces of Dalmatia and Dacia, and to a lesser extent in Noricum (Ivčević 2009, 95).

Sl. 17 Snažno profilirana fibula Almgren IV (fotografija: K. Gergeta Sotončić).
Fig. 17 An Almgren IV high profile (kräftig profilierte) fibula (photo by: K. Gergeta Sotončić).

A bronze finger ring was discovered in the layer of red soil (SU1) that covers SU6 at an absolute elevation of 2.62 metres. It has a simple smooth shank, the outer surface of which is slightly rounded, with the head of the ring widened and flattened. The top plate with ornament has not been preserved. The shank diameter is 1.8 cm.

A thick, uncharacteristic fragment of a vessel of transparent pale green glass was discovered in the east end of Sector 1 in SU1. A bronze fish hook was found between SU2 and SU4, in the layer of red soil.

Sl. 18 Brončani prsten (fotografija: K. Gergeta Sotončić).
Fig. 18 A bronze finger ring (photo by: K. Gergeta Sotončić).

zaobljena, a gornji je dio prstena proširen i poravnan. Nedostaje gornja pločica s ukrasom. Promjer obruča je 1,8 cm.

U istočnom dijelu sektora 1, unutar SJ 1 otkriven je deblji, nekarakterističan ulomak posude od prozirnog stakla sa zelenim odsjajem. Između SJ 2 i SJ 4, unutar sloja crvenice otkrivena je brončana udica.

Od kamenih nalaza izdvajamo svega nekoliko (2 komada) kamenih *tessera* (kockica) mozaika, iako dio mozaičkog poda nije pronađen. Kockice su pravilne izrade, a njihove su dimenzije 1x1 cm. Tessere su, uzimajući u obzir materijal izrade, dimenzije i boju, mogle tvoriti jednostavan crno-bijeli podni mozaik, pretpostavljamo jednostavnog geometrijskog uzorka kakvi prevladavaju u prvim stoljećima Carstva.

ZAKLJUČAK

Ograničena površina istraživanja i otkrivene arheološke strukture nisu dostatne da bi se sa sigurnošću moglo tvrditi koja je namjena istraženog prostora, odnosno kojem kontekstu ona pripada. Na temelju nedostatka poda u mozaiku (izuzev nalaza dviju kamenih *tessera* mozaika), žbukane obloge na zidovima ili kakvog specifičnog luksuznog pokretnog nalaza, a suprotno tome, zbog poprilično velike količine pršljenova i ulomaka posuda grublje fature, možemo samo tvrditi da se radi o segmentu antičke ruralne arhitekture. Iako bi se za

Sl. 19 Nalaz brončane udice (fotografija: K. Gergeta Sotončić).
Fig. 19 The find of a bronze fish hook (photo by: K. Gergeta Sotončić).

Among the stone finds we can single out only two mosaic tesserae; no portion of a mosaic pavement was, however, found. The tesserae are regular-shaped one-by-one cm cubes. Given the material, dimensions and colour the tesserae may have been part of a simple black and white mosaic pavement, likely featuring a simple geometric pattern of the kind predominant in the first centuries of the imperial period.

CONCLUSION

The limited spatial scope of the investigation and the uncovered archaeological structures are insufficient to confidently propose how the investigated area was used, i.e. the context it is attributable to. Based on the lack of a mosaic pavement (with the exception of the find of two stone mosaic tesserae), plastering of the walls, or any specific luxurious artefact and, conversely, in light of the quite significant quantity of spindle whorls and sherds of coarse fabric ware, we can conclude only that this was a segment of a broader structure of antique rural architecture. And while one could speak of the investigated area as part of a *villa rustica*, i.e. an extra-urban/rural building, we have intentionally limited ourselves to the term “rural architecture” given that the condition of preservation as found of the preserved structures does not lend itself to a confident and precise definition of the purpose of the uncovered area. The significant quantity of spindle whorls and the find of a fish hook speak in

istraženi prostor moglo govoriti kao o dijelu *villae rusticae*, odnosno izvangradske ruralne građevine, namjerno se ograničavamo na termin „ruralna arhitektura“, budući da zatečeno stanje očuvanosti otkrivenih struktura ne omogućava sigurno i precizno definiranje namjene otkrivenog prostora. Veća količina pršljenova i nalaz udice govore u prilog orijentiranosti stanovništva ovoga područja ribarstvu. Analizom pokretnog materijala arhitektonske ostatke možemo datirati oko sredine 1. stoljeća n. e.

favour of a hypothesis that would see the local population active in fishing. An analysis of the artefacts supports a dating of the architectural remains to the period around the mid-first century CE.

LITERATURA / LITERATURE

- BAČIĆ, B.; MARUŠIĆ, B.; MLAKAR, Š. 1966. Izvještaj br. 437 od 25. 6. 1966., Dokumentacijski odjel Arheološkog muzeja Istre.
- BENUSSI, B. 1927.-1928. Dalle annotazioni di A. Puschi per la Carta archeologica dell'Istria. *Archeografo Triestino* 42, 243-282.
- BULIĆ, D. 2014. *Rimska ruralna arhitektura Istre u kontekstu ekonomske i socijalne povijesti*. Neobjavljena doktorska disertacija, Sveučilište u Zadru.
- IVČEVIĆ, S. 2009. Neobjavljene fibule iz Aserije u Arheološkom muzeju u Splitu. *Asseria* 7, 81-114.
- JURAS, I.; JURKOVIĆ PEŠIĆ, F. 2016. Tegule s pečatom iz antičke zbirke Arheološkog muzeja Zadar, *Diadora* 30/30, 31-76.
- KONCANI UHAČ, I. 2018. *Rimski lučki uređaji u Istri i njihov arheološki kontekst*. Neobjavljena doktorska disertacija, Sveučilište u Zadru.
- MATIJAŠIĆ, R. 1982.-1985. Radionički žigovi na antičkim opekama zbirke Arheološkog muzeja Istre. *Jadranski zbornik* 12, 287-303.
- MATIJAŠIĆ, R. 1987a. La produzione ed il commercio di tegole ad Aquileia. *Vita sociale artistica e commerciale di Aquileia romana, Antichità Altoadriatiche II, Atti della XVI settimana di Studi Aquileiesi 20-26 aprile 1985.*, 495-531.
- MATIJAŠIĆ, R. 1987b. Topografija antičke ruralne arhitekture na obalnom području sjeverne Istre. *Arheološka istraživanja u Istri i Hrvatskom primorju, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 11/2, 75-95.
- MATIJAŠIĆ, R. 1998. *Gospodarstvo antičke Istre. Arheološki ostaci kao izvor za poznavanje društveno-gospodarskih odnosa u Istri u antici (I. st. pr. Kr. - III. st. posl. Kr.)*. Pula.
- MARUŠIĆ, B.; MLAKAR, Š. 1965. Izvještaj br. 388 od 1.3.1965., Dokumentacijski odjel Arheološkog muzeja Istre.
- MARUŠIĆ, B.; MLAKAR, Š. 1966. Izvještaj (bez navedenog broja evidencije) od 30. 4. 1966., Dokumentacijski odjel Arheološkog muzeja Istre.
- MARUŠIĆ, B.; MLAKAR, Š. 1967. Izvještaj sa puta Poreč - Novigrad - Umag - Sipar - Savudrija - Karigador br. 468 od 26. 7. 1967., Dokumentacijski odjel Arheološkog muzeja Istre.
- MLAKAR, Š. 1979. Neki prilozi poznavanju arheološke topografije Istre. *Histria archaeologica* 10/2, 9-45.
- STARAC, A. 2006. Promet amforama prema nalazima u rovinjskom podmorju. *Histria archaeologica* 37, 85-116.
- SUIĆ, M. 2003. *Antički grad na istočnom Jadranu*, 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb.
- VITRUVIJE 1999. *Deset knjiga o arhitekturi*. Zagreb.
- ZLATUNIĆ, R. 2010. *Zaštitno arheološko istraživanje lokaliteta Castropola 40 u Puli*. Katalog izložbe 80, Arheološki muzej Istre, Pula.